

## Nr 13.

Ånkom till Riksdagens kansli den 16 maj 1911 kl. 5 e. m.

*Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om hushållningssällskapens verksamhet och organisation.*

Herr Gripenstedt har i en inom Andra kammaren afgifven motion, nr 266, däri fjorton ledamöter af samma kammare instämt, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes meddela de föreskrifter i afseende på hushållningssällskapens verksamhet och organisation, till hvilka i motionen angifna synpunkter må föranleda, samt i de delar, hvartill Riksdagen medverkan kräfvades, för densamma framlägga erforderliga förslag.

*Motionen.*

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört följande:

»En väsentlig del af landtbruksförvaltningen handhafves af hushållningssällskapen. De belopp, som på sådant sätt årligen disponeras, äro ganska afsevärda. Enligt landtbruksstyrelsens berättelse för år 1908 utgjorde sällskapens inkomster, förutom ledamotsavgifter, räntor, hyror, arrenden och diverse poster, dels brännvinsförsäljningsavgifter kronor 1,516,276: 05 och dels bidrag af staten till skolor, premiering och andra ändamål kronor 707,512: 05, hvarutöfver landstingen bidrogo med kronor 275,880: 51. Sammanlagdt balanserade inkomsterna för året med kronor 2,932,557: 59. När de belopp, med hvilka sällskapen röra sig, äro så betydliga, kan det gifvetvis vara af intresse att ägna någon uppmärksamhet åt det sätt, hvarpå medlen användas, äfven om ingen anmärkning mot detsamma vore af behofvet påkallad.

*Motiveringen.*

De svenska hushållningssällskapen intaga en säregen ställning. Åsikterna synas vara delade därom, huruvida de utgöra statens organer i egent-

lig mening eller ej. De flesta anse, att de höra hemma till den lokala själfförvaltningen. Men icke förty tagas de alltmera i anspråk för uppdrag från jordbruksdepartementet, landbruksstyrelsen och landbruksakademien, och utanför deras egentliga sysselsättning har exempelvis den maktpåliggande egnahemsrörelsen till stor del blifvit dem anförtrodd. Ytterligare kommer detta värf att utvidgas, ifall Kungl. Maj:ts proposition om jordförmedlingsbyråer blir af Riksdagen antagen. I betraktande af den sålunda rådande tendensen att oupphörligt utsträcka hushållningssällskapens verksamhetsområde, vore det af vikt att få gränserna för det samma klarställda, ty knappast kan det vara till båtnad för sällskapen att verksamheten blir alltför extensiv.

Att våra hushållningssällskap allt från deras uppkomst varit en kraftig häfstång till det svenska jordbrukets och dess binäringars förkofran, torde allmänt erkännas, och utan tvifvel hafva de i sådant hänseende allt framgent en stor uppgift att fylla. Men därvid gäller det för dem liksom för andra organisationer att anpassa sig efter tidens fordringar och att begagna sig af de nya krafter, som stå till buds, särskildt exempelvis kvinnorna, småbruksrörelsen och föreningsväsendet.

De 26 hushållningssällskapens stadgar erbjuda en mångskiftande profkarta af olika bestämmelser. Enligt somliga stadgar är tillträde till sällskapet öppet endast för män, enligt andra kunna till ledamöter väljas för sällskapets ändamål intresserade »personer», hvilket uttryck ju lämnar kvinnornas inval öppet. Emellertid har, såvidt jag känner, ingen kvinna ännu blifvit utsedd till ledamot i något hushållningssällskap mera än en enda helt nyligen i Södermanlands län. För att undanröja bestämdt hinder, där sådant förefinnes, och för att på andra håll underlätta brytandet af gammal sedvänja, borde efter mitt förmenande i alla sällskapens stadgar uttryckligen införas den bestämmelsen att kvinnor såväl som män kunna inväljas såsom ledamöter.

Ett sådant allmänt erkännande af kvinnornas valbarhet borde svårligen möta någon som helst gensaga. I kommunala värf hafva kvinnorna redan användts med framgång och i många grenar af landthushållningen äro de speciellt skickade att verka samt hafva sin särskilda uppgift att fylla.

Jämte kvinnorna skulle äfven, enligt min åsikt, den stora skaran af mindre jordbrukare tillföra hushållningssällskapen många friska krafter, om de dugligaste bland desamma blott ställdes på sin rätta plats, och många mera omedelbara väckelser skulle nog åstadkommas i de djupa lederna, om dessa kände sig hemmastadda i sina hushållningssällskaper. Det kan ej bestridas, att från sällskapens sida ägnats ganska mycken upp-

märksamhet åt småbruket, men en väsentlig skillnad är att af andra få mottaga, hvad man själf bort vara med om att besluta, och äfven i andra frågor än de, som enbart röra dem själfva, vore det rättvist och helt säkert för bägge parterna fördelaktigast, att de mindre jordbrukarna finge inom hushållningssällskapen göra sitt behöriga inflytande gällande.

Huru ofta hör man icke småfolket på landet tala om dessa sällskap såsom fullkomligt främmande inrättningar. Äfven många mindre jordbrukare, som äro eller kunde vara medlemmar af sällskapen, finna det lönlöst att där intaga sin plats. »Ungt vin passar ej för gamla flaskor», var det svar, jag nyligen fick från en småbrukare på min fråga, om han ej intresserade sig för sitt läns hushållningssällskap.

Ett faktum är också att, ehuru i sällskapen inväljas ej blott de större jordbrukarna utan äfven åtskilliga andra, dock massan af de små stå utanför. Och förvaltningsutskotten, där all makt och inflytande är samladt, rekrytera sig i regeln inom en trängre krets och hafva på sina ställen alltjämt ett nästan byråkratiskt utseende. Dels försvårar valsättet och häfdvunnen praxis tillträde till utskotten för de mindre jordbrukarna och dels ligga ekonomiska hinder i vägen. En sistlidet år i Kristianstads läns hushållningssällskap väckt motion om arfvode till mindre jordbrukare för tjänstgöring i förvaltningsutskottet blef afslagen, och sannolikt är, att äfven annorstädes liknande framställningar från enskilda motionärer skulle röna samma öde. Emellertid synes det som om lämpligt vore att inom utskottet förbehålla ett visst antal platser åt representanter för det mindre jordbruket samt att åt utskottsledamöterna utanordna arfvode eller åtminstone resekostnadsersättning.

Här ofvan har i samband med småbruksrörelsen erinrats om föreningsväsendet, hvilket ju också är den förras naturliga komplement. Åtskilligt har både i form af organisations- och andra anslag gjorts från det allmännas sida till fromma för de föreningar, som sortera under hushållningssällskapen, såsom kontrollföreningar, tjuvföreningar, andelsmejerier, inköpsföreningar m. m. Konsulenter inom de flesta grenar hafva gått tillhanda med råd och dåd. Senast har staten antagit en småbrukskonsulent. I förbigående sagdt skulle det måhända kunna ifrågasättas, om icke en särskild föreningskonsulentbefattning borde inrättas. Men ehuru sålunda staten direkt eller indirekt lämnat föreningarna bistånd, hafva dessa hvar för sig fått reda sig på egen hand. Männe icke tiden kan vara inne att söka föra alla dessa föreningar hvar inom sitt hushållningssällskaps område närmare tillsammans inom samma ram.

Det har yppats en tendens hos sällskapen att öfvergå till medelbar representation. Man har funnit, att ledamöternas antal blifvit för stort

för att en allmän församling med beslut af tillfälliga majoriteter vidare skulle med fördel kunna användas. Huruvida icke intresset för hushållningssällskapen ytterligare i vida kretsar minskats genom fullmäktiginstitutionen må vara osagdt. Å andra sidan hafva nog äfven goda skäl anförts för densamma. Emellertid kan det ju mycket bero på, genom hvilka valkorporationer de fullmäktige utses. Såsom bekant skall för hvarje hushållningssällskap underlaget bildas af lokala gillen, nämnder eller dylikt. Det var en tid, då dessa primära organisationer voro verkligt lifaktiga, men deras betydelse tyckes mångenstädes vara på återgång, hvilket måhända i främsta rummet beror därpå, att de penningmedel, som anvisats dem, varit otillräckliga. Då nu dessa så att säga officiella rötter för sällskapen visa tecken till att tvina, vore det måhända välbetänt att låta de särskilda föreningarna, åtminstone jämsides med gillena, nämnderna etc., utse sällskapets fullmäktige. På detta sätt skulle en närmare växelverkan åstadkommas mellan sällskapet å ena samt föreningarna å andra sidan, och sällskapet blifva en mera allsidig representation för de olika grenarna af landthushållningen.

Det vore otänkbart att på frivillighetens väg åvägbringa någon enhetlig ändring uti de skilda hushållningssällskapens stadgar. Därtill erfordras statens mellankomst. Nu har Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 utfärdat nådigt bref till landtbruksstyrelsen angående allmänna grunder för hushållningssällskapens i riket organisation, att tjäna till ledning vid uppgörande och granskning af förslag till nya stadgar för dylika sällskap eller till förändringar i nu gällande. Dessa grunder, i hvilka för resten icke de synpunkter äro beaktade, som jag särskildt påpekat, komma icke heller att tillämpas i andra fall, än då hushållningssällskap själfmant vill ändra sina stadgar och till Kungl. Maj:t för fastställelse inlämna förslag till nya sådana.

Om Riksdagen ansåge önskvärdt och nyttigt, att hushållningssällskapens organisation och verksamhet i ofvan angifna hänseende eller eljest modifierades, skulle detta dock lätt låta sig göra. För närvarande erfordras nämligen för åtnjutande af brännvinsförsäljningsmedlens anslag endast att vederbörande hushållningssällskap har af Kungl. Maj:t fastställda stadgar, hvilket för dem alla är fallet. Men intet hindrar emellertid statsmakterna att göra sådan ändring i detta villkor, att för anslaget åtnjutande stadgarna skola vara af Kungl. Maj:t fastställda i enlighet med de nya grunder, som må anses vare de riktiga.

En kommitté är för närvarande sysselsatt med att utreda, på hvad sätt staten, landstingen, hushållningssällskapen och kommunerna må kunna frigöras från beroende af rusdryckshandterings vinstmedel. Huru kom-

mittén ämnar slutföra sin uppgift, är ännu ej bekant, men om dess förslag i hithörande del kommer att gå ut på en aflösning af brännvinsmedlen mot ett fast anslag åt hushållningssällskapen, vore tidpunkten särskildt ägnad att samtidigt åstadkomma den önskade ändringen i mera utpräglat folklig riktning af deras stadgar.»

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till hvilket motionen remitterades, har till en början erinrat, hurusom Kungl. Maj:t genom cirkulär den 7 september 1813 fastställt vissa allmänna grunder för inrättande af hushållningssällskap i rikets län att lända till efterrättelse vid uppgörande af stadgar för dessa sällskap, äfvensom att dessa grunder för hushållningssällskapens organisation sedermera ändrats dels genom en Kungl. Maj:ts skrifvelse till landtbruksakademien den 16 maj 1848, dels ock slutligen genom nådigt bref den 28 oktober 1910.

*Andra  
kammarens  
utskotts  
yttrande.*

Genom detta sistnämnda nådiga bref, som tillkommit på grund af en utaf hushållningssällskapens ombudsmöte år 1909 gjord framställning, hafva fastställts nya grunder för hushållningssällskapens organisation, att tjäna till ledning vid uppgörande och granskning af förslag till nya stadgar för dylika sällskap eller till förändringar i förut gällande stadgar.

Enligt dessa nya grunder är hushållningssällskaps ändamål »jordbrukets och därtill hörande binäringars äfvensom fiskets främjande». Beträffande inval af ledamöter är bestämdt, att »ledamöter i hushållningssällskap väljas af sällskapen till obestämdt antal». I fråga om sättet för tillkomst af förvaltningsutskottet stadgas, att »åt en särskild afdelning, bestående af ordföranden och vice ordföranden jämte minst fem därtill för ett eller flera år utsedda ledamöter, uppdrages att, under namn af förvaltningsutskott, besörja sällskapets ekonomiska angelägenheter, bereda alla inkommande ärenden, innan de till afgörande af sällskapet företagas, afgifva af myndigheter från förvaltningsutskottet begärda utlåtanden samt verkställa alla af sällskapet fattade beslut». Angående slutligen det mera detaljerade innehållet i hushållningssällskaps stadgar är föreskrifvet, att »i öfrigt och med iakttagande af ofvan nämnda grunder äger hushållningssällskap att efter särskilda i hvarje ort sig foreteende förhållanden själf uppgöra de speciella föreskrifterna för sin verksamhet och att till Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse i underdånighet öfverlämna i sådant afseende upprättade stadgar äfvensom förslag till ändring i redan befintliga sådana».

Andra kammarens utskott har sammanfattat motionärens önskemål till att omfatta:

att hushållningssällskapens verksamhetsområde borde närmare angifvas och begränsas;

att kvinnor skulle kunna inväljas i sällskapen med lika rätt som män;

att de mindre jordbrukarne borde på olika sätt intresseras för hushållningssällskapen och beredas inflytande däri, särskildt genom inval i förvaltningsutskottet;

att detta sistnämnda borde underlättas genom arvode för deltagande i förvaltningsutskottets sammanträden;

att föreningsväsendet på jordbruksområdet borde inordnas under hushållningssällskapen och beredas representationsrätt i förvaltningsutskottet, samt

att för vinnande af en reorganisation af hushållningssällskapen i öfverensstämmelse med dessa önskningsmål, hvilket motionären ansåg icke torde kunna åstadkommas på frivillighetens väg, Riksdagen borde besluta, att hushållningssällskapen, för att få åtnjuta statsanslag eller del af brännvinsmedlen, skulle antaga af Kungl. Maj:t godkända stadgar i enlighet med de nya föreskrifter, som i berörda hänseende kunde anses erforderliga.

I själfva saken har Andra kammarens utskott uttalat sig sålunda:

»Vid en närmare granskning af olika hushållningssällskaps stadgar, af hvilka de äldsta äro från början på 1870-talet, de flesta dock partiellt förändrade efter år 1900, ha dessa befunnits vara i vissa afseenden ganska likartade, men beträffade några af de i herr Gripstedts motion berörda förhållandena alls icke normerande.

I fråga om verksamhetens omfattning äro stadgarne allmännast formulerade i öfverensstämmelse med innehållet i de allmänna stadgandena af 1848 angående hushållningssällskapens inrättning och styrelse. Därtill gjorda utvidgningar upptaga skogshushållning, handaslöjd, fiske, andra näringar samt »företag och inrättningar», hvilka kunna bidra till höjande af modernäringen och yrkesutvecklingen. I några stadgar är hushållningssällskapets verksamhetsområde begränsadt till sådana näringar, hvilka »i främsta rummet» hafva någon gemenskap med landthushållningen. Exempel finnas dock på stadgar, hvori sällskapets uppgift angifvits, utom befrämjandet af jordbruket, omfatta »hvad i öfrigt kan anses bidra till ökad ekonomiskt välstånd inom länet».

Att vinna ledamotskap i hushållningssällskapen synes i allmänhet vara lika för kvinnor som för män, då vanligen i stadgarne om inval, som kan ske på förslag af förutvarande medlem, genom förvaltningsutskottet eller afdelning, beteckningen »ledamöter» användts, i afsikt att kunna inrymma båda könen. I några sällskaps stadgar är likväl beträffande ledamotskapet

undantag gjordt för kvinnor genom särskildt stadgande, att till ledamöter väljas »välfrejdade män».

Bestämmelser om arfvode till ledamöter i förvaltningsutskottet förekomma icke i de allmänna grundreglerna för hushållningssällskapen och saknas äfven i de flesta sällskaps stadgar. Men utskottet har sig bekant, att det likväl i vissa län praktiseras att betala reseersättningar till förvaltningsutskotten. Särskildt stadgande af ett sällskap, att ledamot af förvaltningsutskott eller beredningskommitté »icke äger att för sina uppdrags fullgörande uppbära arfvode eller reseersättning» utgör ett undantag.

Hvad angår de mindre jordbrukarne, äro inga särskilda bestämmelser för dem intagna i något sällskaps stadgar, om ej dit får räknas, att i något sällskap för dem, som innehafva under 50 hektar jord, afgiften satts till hälften mot den för andra medlemmar gällande.

Några andra föreningsformer än sällskapens underafdelningar, landbruksföreningar och gillen, bestående af ledamöter i sällskapen, äro icke på något sätt berörda i förefintliga sällskaps stadgar, utom i hvad det angår konsulentverksamheten och understödjandet af afvelsföreningar samt särskilda sammanslutningar för odling, skogs-, mejeri- och trädgårds-skötsel m. m.

Vid en fullföljd granskning af hushållningssällskapens stadgar har det mest särskiljande befunnits vara den rent tekniska organisationen, representationen vid sällskapens möten, val af förvaltningsutskott, framläggande af ärenden till behandling o. s. v. Rösträtten är i alla sällskap lika för hvarje medlem. Men inom åtskilliga sällskap, som äga en större medlemsstock, har det af praktiska skäl nödvändiggjorts att tillskapa ombudsrepresentation, hvilken då blifvit olika ordnad i skilda orter. Därmed och genom afdelningarna har tillskapats ett slags »själfskrifvenhet» för representation i sällskapet och ledamotskap i förvaltningsutskotten, som i några stadgar ytterligare komplicerats genom bestämmelser om såväl representantskap genom pastorats-, kontrakts- eller gillesordförande som ock af särskilda ombud för medlemsgrupper af viss storlek inom resp. afdelningar. I ett sällskap väljas ett antal ledamöter i förvaltningsutskottet genom elektor, såsom fordom landstingsmannavalen förrättades, hvarvid elektorerna utses af gillena, och därefter väljas öfriga ledamöter direkt å sällskapets sammanträde. Ett annat exempel på valform är, att hvarje medlem i hushållningssällskapet äger att insända förslag å personer, hvilka uppföras å en tryckt lista, som sedan användes såsom valsedel vid det allmänna mötet. Inom ett par sällskap stadgas, att förvaltningsutskottets ledamöter föreslå vissa personer till inval, inom hvilket förslag valet sker, således en »själfkomplettering» af förvaltningsutskottet. I de allra flesta

sällskap sker valet af förvaltningsutskott genom direkt röstning vid sällskapens sammanträden och med enkel majoritet.

Afgifterna i sällskapen äro mycket varierande, dels blott inträdesavgift och avgift en gång för alla (5 à 25 kronor) eller ständig årsavgift och årsavgift för viss tid (1 à 5 kr.). Där årsavgift upptages, är vanligen bestämdt, att avgiftens erläggande utgör villkor för deltagande i sammanträden och val, samt att underlåtenhet att betala avgift för två år medför förlust af medlemskapet.

Hvad sålunda i korthet anförts ur nu gällande stadgar för hushållningssällskapen gifver, enligt utskottets mening, stöd åt motionen. En utredning af den väckta frågan i hela dess vidd och i af motionären angifvet syfte synes sålunda vara af behovet påkallad. Det är nämligen uppenbart, att hushållningssällskapen icke med sin nuvarande organisation och sina i vissa afseenden tunga och byråkratiska arbetsformer kunna i allo motsvara alltmera utvidgade anspråk eller tillräckligt smidigt anpassa sig efter den nu hastigt fortskridande utvecklingen på jordbruksområdet med hänsyn särskildt till småbruksverksamheten, egnahemsrörelsen m. m.

Härmed vill utskottet icke ha sagt, att hushållningssällskapen ej i åtskilliga afseenden skulle ha utfört ett värdefullt arbete inom sitt verksamhetsområde. Tvärtom kan man säga, att, fastän de icke, såsom önskligt varit, erhållit direkta impulser från dem, som allmänne bort söka sitt stöd där, de små jordbrukarne, sällskapen likväl icke underlåtit att sträcka sig ut till småbruksområdet samt tagit flera betydelsefulla och praktiska initiativ till det mindre jordbrukets upphjälpande.

Med hänsyn till hushållningssällskapens fortsatta verksamhet är det likväl för utskottet klart, att hvad man kallat en »demokratisering» af sällskapen, nu bör på lämpligt sätt åstadkommas. Om alla särskilda intressen inom landtbruket och dess binärningar kunde blifva behörigt representerade i hushållningssällskapen och dess förvaltningsutskott, så skulle den erforderliga utvecklingen följa som en konsekvens häraf och medansvarigheten för ett verkligt nyttiggörande af sällskapens ekonomiska uppoffringar i näringarnas tjänst på alla sätt ökas. Men fastän detta borde vara ett för alla goda krafter i hushållningssällskapen eftersträfvansvärdt mål, är utskottet lika litet som motionären öfvertygad om, att detsamma kan ernås utan statsmaktens reglerande inflytande.

Hvad som i sådant afseende kan leda till en reorganisation af hushållningssällskapen, är fastställandet af nya och i här berörda detaljer bättre normerande grundstadganden för sällskapen. Dessa grundstadgar borde — med bibehållande af hushållningssällskapen som frivilliga institutioner och utan att träda sällskapens enskilda rätt öfver vissa tillgångar,



fonder, fastigheter m. m. för nära — noga uppdraga gränserna för sällskapens verksamhetsfält, klart fastslå sällskapens karaktär af opolitiska yrkessammanslutningar, påbjuda lika bestämmelser för medlemskap och val af förvaltningsutskott i hushållningssällskapen samt i öfrigt innehålla hvad som kan vara ägnadt att väcka intresse och förtroende för sällskapen och dess verksamhet.

Den härför påkallade utredningen i ärendet skulle sålunda, enligt utskottets mening, afse *dels* den ställning, som hushållningssällskapen böra intaga inom landtbruksförvaltningen, gränserna för deras själfbestämmningsrätt och hvad som bör utgöra föremål för sällskapens verksamhet inom det sålunda bestämda området, och *dels* lämpligaste sättet för sällskapens organisation, så att landbrukets och dess binäringars alla berättigade intressen kunna på ett tillfredsställande sätt blifva representerade inom hushållningssällskapen och dessas förvaltningsutskott.

Efter hvad sålunda anförts, finner sig utskottet böra hemställa, att Andra kammaren i anledning af förevarande motion för sin del måtte besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes gå i författning om en utredning rörande hushållningssällskapens verksamhet och organisation i här ofvan angifvet syfte samt på grund häraf vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen anses böra föranleda.»

Emot detta uttalande reserverade sig dock fyra utskottsledamöter, af hvilka tre på anförda skäl hemställde, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda, och den fjärde reservanten ansåg, att skrifvelse i motionens syfte borde komma till stånd endast i fråga om bestämmelser angående medlemsafgifterna.

Andra kammaren biföll efter någon diskussion sitt utskotts förslag med 64 röster mot 51, som ville afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, och beslutet har därefter delgifvits Första kammaren, hvilken hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

*Andra  
kammarens  
beslut.*

Det må vara sant, att, såsom Andra kammarens utskott erinrat, de olika hushållningssällskapens stadgar ännu innefatta en mängd växlande uttryck, beträffande hvad som må anses vara hushållningssällskapets ändamål, men någon större praktisk olägenhet däraf har icke förspotts eller af motionären påvisats, och dessutom har redan från hushållningssällskapens sida genom deras ombudsmöte vidtagits åtgärder för att förebygga de olägenheter, som af alltför vidt sväfvande bestämmelser härutinnan skulle kunna uppstå, i det att sällskapens ombudsmöte år 1909 ingick till Kungl. Maj:t med det förslag, som ledde till utfärdandet af ofvan onför-

*Första  
kammarens  
utskotts  
yttrande.*

mälda nådiga bref af den 28 oktober 1910, däri hushållningssällskaps ändamål begränsades till att omfatta »jordbrukets och därtill hörande binnäringars äfvensom fiskets främjande». Att noggrannare uppdraga gränserna för sällskapens verksamhetsfält torde ej vara tillrådligt. Utsträckningen af sällskapens verksamhetsområde i så måtto, att de alltmera tagas i anspråk för uppdrag från jordbruksdepartementet, landbruksakademien eller landbruksstyrelsen, under hvilken de ju närmast sortera, äfvensom för den maktpåliggande egnahemslånerörelsen m. m., synes för öfrigt ej vara af den art, att sällskapen därigenom fjärmas från sin uppgift att verka för främjandet af landthushållningen.

Beträffande möjligheten att invälja kvinnor såsom ledamöter i hushållningssällskap förefinnes sådan möjlighet enligt gällande stadgar för närvarande redan i aderton sällskap och endast inom åtta sällskap kvarstår ännu begränsningen vid inval till män. Ett sällskap, som förut haft denna begränsning i sina stadgar, har år 1904 i sammanhang med andra stadgeändringar borttagit denna inskränkning. I grundstadgarna finnes icke denna inskränkning, och det är all anledning förmoda, att den ganska snart kommer att försvinna från de sällskaps stadgar, där den ännu finnes kvar. Ett stöd för denna uppfattning hämtar utskottet i den omständigheten, att, tvärt emot hvad motionären förmodat, redan i flera hushållningssällskap kvinnor blifvit till ledamöter invalda. Någon fördel af att söka genom maktspråk framkalla en stadgeändring inom de få hushållningssällskap, som ännu inskränka valbarheten till män, synes i allt fall icke vara att påräkna, enär ändringen icke kan vinna tillämpning med mindre än att majoriteten finner lämpligt att till ledamöter invälja äfven kvinnor.

Motionären har velat — för att de mindre jordbrukarna skulle »känna sig hemmastadda i sina hushållningssällskaper» och deras krafter där bättre tillgodogöras —, att, genom bestämmelser i sällskapens stadgar, ett visst antal platser inom förvaltningsutskottet skulle förbehållas åt representanter för det mindre jordbruket samt utskottsledamöterna beredas arfvode eller åtminstone resekostnadsersättning. Förbehåll af ett visst antal platser inom förvaltningsutskottet torde för de mindre jordbrukarna ingalunda vara af behofvet påkalladt. Såvidt utskottet har sig bekant, tages äfven de mindre jordbrukarnas duglighet och intresse för de ärenden, som af hushållningssällskapen handläggas, redan för närvarande i anspråk, i all den mån ske kan, såväl inom förvaltningsutskotten som särskildt inom de under dessa arbetande, i orterna spridda filialerna, nämnderna eller gillena, hvilka inom mindre områden söka befrämja sällskapens ändamål. På de trakter, där det för att åt förvaltningsutskottet gifva den bästa samman-

sättningen befinnes vara af verkligt behof påkalladt, att arfvode eller resekostnadsersättning beredes ledamöter inom utskottet, torde nog den erforderliga godtgörelsen kunna utan tvångsföreskrifter komma till stånd, därest sällskapets ekonomi sådant medgifver. Några hushållningssällskap hafva redan föreskrifter om resekostnadsersättning åt förvaltningsutskotts medlemmar i stadgarna intagna. Men på åtskilliga orter torde sådant bidrag vara obehöfligt, på andra åter, där afstånden äro stora, skulle det måhända blifva alltför betungande för hushållningssällskaps kassa, om godtgörelse för inställelse till förvaltningsutskottets sammanträden skulle beredas samtliga dess medlemmar. En mera aflägsen boende mindre jordbrukare skulle dessutom säkerligen i många fall, äfven om ersättning gäfves, icke kunna infinna sig vid förvaltningsutskottets sammanträden, enär han icke kunde så ofta och så länge, som därför erfordrades, vara borta från hemmet. En generell föreskrift om godtgörelse åt utskottsledamöter skulle således vara inom vissa sällskap obehöflig, inom andra alltför dyrbar och inom andra åter överksam för ernående af det mål, som motionären därmed åsyftat. Utskottet hyser tillika den uppfattning, att sällskapen redan nu i allmänhet till fullo inse och uppskatta värdet af det intresse och de krafter, som genom de mindre jordbrukarnes medverkan tillföras sällskapen, samt att sällskapen, hvars verksamhet i allt större omfattning drages just åt befrämjande af det mindre jordbruket, alldeles frivilligt skola på bästa sätt begagna dessa goda och friska krafter i sträfvan att föra särskildt det mindre jordbruket framåt.

Motionären uppger, att de föreningar, som sortera under hushållningssällskapen, såsom kontrollföreningar, tjuvföreningar, andelsmejerier, inköpsföreningar m. m., visserligen lämnas bistånd af staten, men i öfrigt få reda sig på egen hand, och motionären ställer i fråga, om »icke tiden kunde vara inne att söka föra alla dessa föreningar hvar inom sitt hushållningssällskaps område närmare tillsammans inom samma ram». Hvad motionären härvid åsyftat att vinna förefaller någon ovisst. Enligt utskottets förmenande bilda de under förvaltningsutskottets ledning arbetande konsulenter, som väl i allmänhet tillhandagått vid föreningarnas startande och sedermera följa föreningarnas verksamhet med vaket intresse, den sammanhållande ramen för föreningarna i fråga, och dessa föreningar sakna således ingalunda beröring med förvaltningsutskottet, som har att tillse, i hvad mån de olika föreningarna äro i behof af hjälp. Skulle åter motionärens tal om växelverkan mellan föreningarna och hushållningssällskapen allenast åsyfta tanken, att, vid medelbar representation genom fullmäktige, sådana borde utses af de särskilda föreningarna, hvarigenom enligt motionärens förmenande sällskapet skulle blifva en mera allsidig

representation för de olika grenarna af landthushållningen, vill utskottet häremot erinra, dels att flertalet sällskap ännu icke hafva infört fullmäktige-institutionen, dels ock att det torde blifva ganska vanskligt att på förhand afgöra, huru fördelningen af representantskapet rättvisligen borde ske, därest föreningarna skola särskildt representeras, enär förhållandena på olika orter äro så väsentligt olika i fråga om föreningsväsendets utgreningar och kunna inom korta perioder högst afsevärdt växla.

Då vid ärendets behandling jämväl berörts frågan om medlemsavgifterna, får utskottet uttala, att desamma, enligt de för de olika hushållningssällskapen gällande stadgar, icke i allmänhet äro till beloppet alltför betungande. De årliga medlemsavgifterna växla inom de olika sällskapen mellan lägst 50 öre, högst 2 kronor. Inom elfva sällskap förefinnes en obligatorisk inträdesavgift, som i fyra sällskap är bestämd till 10 kronor, i lika många fall till 5 kronor, i ett fall till 3 kronor, i ett fall till 1 krona 50 öre samt i ett fall till 1 krona. I åtskilliga sällskap kan medlem, om han så önskar, fritaga sig från de årliga avgifterna genom att betala en avgift en gång för alla. Denna avgift utgör i ett fall 30 kronor, i två fall 25 kronor, i tre fall 20 kronor, i två fall 10 kronor och i två fall 5 kronor, men kan ju undvikas af den, som föredrar att betala årsavgift. Äfven den, som måhända anser dessa avgiftsbelopp vara i vissa fall för höga, torde kunna medgifva, att de höga beloppen tillhöra undantagen, hvilkas undanröjande icke erfordra Riksdagens initiativ.

Utskottet kan således icke finna, att hvad motionären och Andra kammarens utskott anfört gifvit stöd åt motionen eller ådagalagt, att Kungl. Maj:t och Riksdagen borde ingripa, i syfte att närmare reglera hushållningssällskapens organisation och verksamhet. Det har erkänts, att hushållningssällskapen »allt från deras uppkomst varit en kraftig häfstång till det svenska jordbrukets och dess binäringars förkofran», samt att sällskapen »icke underlåtitt att sträcka sig ut till småbruksområdet samt tagit flera betydelsefulla och praktiska initiativ till det mindre jordbrukets upphjälpande.» Under sådana förhållanden, hvilka enligt utskottets förmenande ernåtts just på grund däraf, att intresset att främja hushållningssällskapens ändamål icke stäffjats eller begränsats af detaljföreskrifter eller strängt uppdragna skrankor, borde väl sällskapen kunna tilltros att äga både vilja och förmåga att äfven framgent lämpa sin verksamhet efter tidens kraf och på olika orter rådande olika förhållanden. Skulle å något håll härutinnan något brista, hvarom hittills klagomål icke försports, torde det lämpligast böra tillkomma dem, som närmast däraf beröras, att på sin ort inom respektive hushållningssällskap söka vinna den rättelse eller ändring, som må anses behöflig. Men intill dess sig visat, att nödig rät-

telse icke på den vägen står att erhålla, torde åtgärder genom Riksdagens försorg i syfte att framkalla detaljföreskrifter för hushållningssällskapens verksamhet och organisation böra undvikas samt den hittills intagna ståndpunkten böra upprätthållas, enligt hvilken hvarje hushållningssällskap i största möjliga mån medgifvits frihet att efter särskilda i hvarje ort sig företeende förhållanden själf uppgöra de speciella föreskrifterna för sin verksamhet och underställa i sådant afseende upprättade stadgar Kungl. Maj:ts pröfning.

På grund häraf hemställer utskottet,

att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 16 maj 1911.

På utskottets vägnar:

H. BIÖRKLUND.

---

Herr Pers har begärt få antecknadt, att han icke inom utskottet deltagit i handläggningen af detta ärende.

---